

חיילי צה"ל המעוטרים ביותר, עדכון יולי 2021

עפר דרורי

offerd@gmail.com

מטרת כתבה זו להביא לידיעת הציבור את אותם גיבורים מעטים בקרב חיילי צה"ל אשר זכו ליותר מעיטור אחד או צל"ש אחד ומעשי גבורתם נשכח והתעמעם עם השנים שעברו. המאמר מתמקד במקבלי צל"שים / עיטורים מרובים. המאמר הראשון שפרסמתי בנושא: "גיבורי ישראל מרובי העיטורים – צדק היסטורי" בפברואר 2009 כלל רק את המקרים בהם קיבלו חיילי צה"ל לפחות שני עיטורים או עיטור וצל"ש ולא סקר מקרים בהם קיבלו חיילים שני צל"שים ויותר. מאז פרסום המאמר הראשון, המחקר התקדם וגיליתי צל"שים ועיטורים נוספים, לצד תיקון במספר מקרים בהם היה קיים מידע על ריבוי צל"שים שהתברר כטעות. מאמר זה פורסם בשם "חיילי צה"ל המעוטרים ביותר" ביוני 2011. עדכון לו נעשה ביוני 2014 ולאחריו עדכון ביולי 2015. מאמר זה שיוצא ביולי 2021 מעדכן את המאמר הקודם שיצא כאמור בשנת 2015 והוא כולל השלמות וגם תיקונים של מרובי צל"שים ועיטורים בצה"ל הכול בהתאם להתקדמות המחקר.

מאמר זה כולל בתוכו את כלל חיילי צה"ל, שישים ושלושה במספר, אשר זכו ליותר מעיטור / צל"ש אחד. בראש הרשימה הגיבורים בעלי העיטורים הגבוהים ביותר.¹

כידוע מדינת ישראל מעניקה שלושה סוגי עיטורים וארבעה סוגי צל"שים לחיילים אשר נמצאו ראויים לעיטורים ולצל"שים. חוק העיטורים² שהתקבל בשנת 1970 קובע את הדירוג בין העיטורים והצל"שים השונים.³ העיטור הגבוה ביותר הוא עיטור הגבורה המוענק ע"י שר הביטחון בהמלצת הרמטכ"ל למעשה גבורה עילאית שנעשה בעת לחימה מול פי האויב תוך חירוף נפש. העיטור השני במעלה הוא עיטור העוז המוענק ע"י הרמטכ"ל על מעשה גבורה שנעשה במילוי תפקיד קרבי תוך חירוף נפש. העיטור השלישי במעלה הוא עיטור המופת המוענק אף הוא ע"י הרמטכ"ל על מעשה שנעשה באומץ לב והוא ראוי לשמש מופת.

בפקודות הצבא (33.0807) מוגדר כי ציון לשבח יינתן: בשל מעשה או התנהגות שאינם מגיעים כדי הענקת עיטור, ניתן לציין לשבח חייל שהצטיין ביחידתו או מחוצה לה, תוך גילוי כושר מנהיגות או יוזמה בפעילות מבצעית או בפעילות אחרת, וכן חייל שהצטיין ביחידתו במשמעת ובהתמדה, בהופעה, בהתנהגות טובה או בכל מעשה אחר הראוי לציין. הפקודה מגדירה ארבעה סוגי צל"שים המוענקים ע"י הרמטכ"ל, האלוף, מפקד האוגדה ומפקד החטיבה. בנוסף החל משנת 1981 ניתן להעניק גם את אות הערכה מטעם הרמטכ"ל.

ישנם מעטים שקיבלו יותר מעיטור אחד או יותר מצל"ש אחד. חלקם התפרסמו וחלקם לא, חלק התפרסמו מנסיבות הקרב או האירוע שזכה לפרסום רחב, וחלק נשארו נסתרים בגלל אישיותם הנחבאת אל הכלים ולא זכו להוקרת הציבור. יש ממקבלי העיטורים והצל"שים שנפלו במהלך ביצוע מעשי גבורתם וישנם אחרים שחזרו לחיים מלאים ואף הצטיינו בתחומי עשייה אחרים לחלוטין.

¹ עשיתי מאמצים רבים לאתר את כלל מרובי העיטורים, אם קיים חוסר הוא בשוגג ואשמח לקבל תיקונים לרשימה כדי לפרסמה באתר הגבורה.

² נוסח חוק העיטורים, ראה אתר הגבורה <http://www.gvura.org/?l=he&a=4072>

³ ראה גם: דרורי, עפר., "חוק העיטורים בצבא ההגנה לישראל – השתלשלות היסטורית" באתר הגבורה.

היות ומדובר במורשת ההיסטורית שלנו, ובמורשת הקרב של צה"ל ראוי היה שמקבלי העיטורים והצל"שים יוכרו בציבור ויזכו לכבוד המגיע להם על אחת כמה וכמה אותה קבוצה קטנה אשר זכתה לצל"ש או לעיטור יותר מפעם אחת.

מספרי הצל"שים והעיטורים

מקום המדינה ועד היום הוענקו להערכתי כאלפיים ושלוש מאות צל"שים ועיטורים. המספר שאיתרתי עד היום עומד על 2236. המספר המדויק אינו ידוע היות ולא כל מקבלי הצל"שים והעיטורים ידועים, חלקם בגלל אי רישום מלא של הענקת הצל"ש / עיטור וחלקם בגלל שיקולי בטחון שדה במניעת חשיפתם. מספרי הצל"שים והעיטורים שחולקו נכון למועד פרסום המאמר (יולי 2021) עפ"י המחקר שלי שמפורסם באתר הגבורה הם:

עיטור הגבורה	עיטור העוז	עיטור המופת	צל"ש הרמטכ"ל	צל"ש האלוף	צל"ש המאו"ג	צל"ש המח"ט	אות הערכה רמטכ"ל	אות הוקרה אלוף
40	219	607	271	651	201	206	38	3

בנוסף קיימות גם תעודות הערכה והוקרה למיניהם. ניתן לראות כי בשישים ושש שנות עימות, אחת עשרה מלחמות (מלחמת העצמאות, מלחמת קדש, מלחמת ששת הימים, מלחמת ההתשה, מלחמת יוה"כ, מלחמת שלום הגליל, המערכה על רצועת הבטחון בלבנון, מלחמת האינתיפאדה הראשונה, מלחמת האינתיפאדה השנייה - אירועי גאות ושפל, מלחמת לבנון השנייה, מבצע צוק איתן) ואין ספור מבצעים הוענקו להערכתי סה"כ כאלפיים ושלוש מאות צל"שים מתוך מאות אלפי חיילים לאורך השנים שהשתתפו בעימות. מרבית העיטורים והצל"שים נמצאים באתר הגבורה – gvvra.org.

מתוך כאלפיים ומאתיים צל"שים ועיטורים רק שישים ושלושה חיילים זכו ליותר מצל"ש אחד או עיטור מה שהופך את אותם חיילים למעוטרים ביותר.

בעלי עיטור הגבורה ועיטור המופת

ראשונים בין כולם הם שניים אשר זכו לעיטור הגבורה וגם לעיטור המופת. היות ומקום המדינה זכו לעיטור הגבורה רק ארבעים חיילים ולעיטור המופת שש מאות ושניים חיילים, השילוב של שני עיטורים אלה מעמיד את הזוכים בהם כראשונים בין כולם.

שלמה ניצני, עיטור הגבורה במבצע קדש ועיטור המופת במלחמת יום הכיפורים.

אביגדור קהלני, עיטור המופת במלחמת ששת הימים ועיטור הגבורה במלחמת יום הכיפורים.

בעלי עיטור הגבורה וצל"ש

רק שלושה חיילים קיבלו לצד עיטור הגבורה גם צל"ש.

דניאל ורדון, עיטור הגבורה במלחמת ששת הימים ושני צל"שי האלוף בשנת 1960 ובשנת 1962 בפעולות מול הסורים.⁴

אריה עצמוני, עיטור הגבורה במלחמת העצמאות וצל"ש מח"ט מאותה מלחמה.

איתן נאווה, בעל עיטור הגבורה ממלחמת ששת הימים וצל"ש מח"ט ב-1963.

זה המקום להזכיר את שאר שלושים וששה הלוחמים בעלי עיטור הגבורה.

מלחמת העצמאות: סימן טוב גנה, צבי זיבל, זרובבל הורוביץ ז"ל, יזהר ערמוני ז"ל, יאיר רחלי, עמנואל לנדאו ז"ל, אמיל בריג, רון פלר, יוחאי בן נון, אברהם אביגדורוב, בן-ציון ליטנר. **בין העצמאות למבצע קדש:** יעקב מזרחי ז"ל, פנחס נוי. **מבצע קדש:** עוזי בר צור, יהודה קן דרור ז"ל, דן זיו. **בין קדש לששת הימים:** צבי עופר. **מלחמת ששת הימים:** יוסי לפר, נתנאל גולן, משה דרימר ז"ל, אורי וייסלר ז"ל, דוד שירזי ז"ל, משה טל ז"ל, מרדכי פרידמן ז"ל, איתן נאווה ז"ל, גד רפן, בני ענבר ז"ל, שאול ורדי. **מלחמת ההתשה:** עמיחי איילון. **מלחמת יום הכיפורים:** יובל נריה, משה לוי, עודד אמיר ז"ל, אסא קדמוני, גדעון גלעדי ז"ל, שלמה ערמן ז"ל, צבי גרינגולד.

בעלי שני עיטורי העוז

רק שניים זכו להיות מעוטרים פעמיים בעיטור העוז מתוך מאתיים ושמונה עשר חיילים שקיבלו עיטור זה.

עובד ליזינסקי, עיטור העוז הראשון בפעולה ב 1955 באזור הכנרת ועיטור העוז השני במבצע קדש.

אמנון ליפקין שחק, עיטור העוז הראשון במבצע כרמה ב 1968 ועיטור העוז השני במבצע אביב נעורים ב 1973.

בעלי עיטור העוז ועיטור המופת

ברשימת הגיבורים נמצאים ארבע לוחמים אשר זכו בעיטור העוז וגם בעיטור המופת.

משה קליין, עיטור העוז במבצע קדש ועיטור המופת במלחמת ששת הימים.

אילן אגוזי, עיטור העוז מפעולה לבנון ב 1973 ועיטור המופת בפעולה על האי גרין ב 1969.

⁴ יוסי לפר קיבל לצד עיטור הגבורה ממלחמת ששת הימים גם תעודת הערכה מאלוף פיקוד מרכז בשנת 1976 על פעילותו בהתקלות עם מחבלים. במשך שנים פורסם בטעות שקיבל צל"ש אלוף על אירוע זה.

גד קרול, עיטור העוז במלחמת יום הכיפורים ועיטור המופת בפעולה על האי גרין ב 1969.
יוסף דירהלי, עיטור העוז בפעולה בלבנון ועיטור המופת בחילוץ פצוע משדה מוקשים שתיהן ב 1971.

בעלי עיטור עוז וצל"ש

עשרה לוחמים זכו בעיטור העוז ובצל"ש.

דב תמרי, עיטור העוז מפעולת קלקיליה ושני צל"שי רמטכ"ל אחד במבצע נקר ב 1966 והשני על פעילותו כמפקד סיירת מטכ"ל ב 1967.

מרדכי רטר, עיטור העוז וצל"ש רמטכ"ל שניהם במלחמת יום הכיפורים.

כוכב הס, עיטור העוז במלחמת ששת הימים וצל"ש הרמטכ"ל במבצע נקר ב 1966.

אפרים בר, עיטור העוז במבצע קדש וצל"ש אלוף בפעולה ב 1956.

נדב שריר, עיטור העוז בפעולה בכנרת ב 1962 וצל"ש אלוף בפעולה בכנרת ב 1961.

אורי און, עיטור העוז במבצע קדש וצל"ש אלוף כאזרח לאחר מבצע קדש.

אשר דר, עיטור העוז במלחמת ששת הימים וצל"ש האלוף במבצע קדש.

שמאי קפלן, עיטור העוז במלחמת ששת הימים וצל"ש אלוף בשנת 1964.

אהוד דפנא, עיטור העוז במלחמת יום הכיפורים וצל"ש המח"ט בפעולה בלבנון ב 1973.

יואב ברום, עיטור העוז במלחמת יום הכיפורים וצל"ש המח"ט בפעול נוקייב ב 1962.

בעלי שני עיטורי מופת

שני חיילים בלבד זכו בשני עיטורי מופת.

שלמה הגני, עיטור המופת ב 1955 על הנחת מוצלחת של מטוס עם תקלה טכנית ועיטור המופת השני במלחמת יום הכיפורים.

מיכאל בורט, עיטור המופת הראשון במלחמת ששת הימים ועיטור המופת השני במלחמת יום הכיפורים.

בעלי עיטור מופת וצל"ש

עשרים ואחד מחיילי צה"ל זכו לקבל עיטור מופת ובנוסף צל"ש. חלקם זכו לצל"ש אחד וחלקם לכמה צל"שים.

נחמיה כהן, עיטור המופת על מבצע בסוריה ב 1963 וארבעה צל"שי הרמטכ"ל במבצע שלדג, במבצע כחל, במבצע נקר ובמבצע ירגזי.

אהוד ברק, עיטור המופת על מבצע בסוריה ב 1963 וארבעה צל"שי הרמטכ"ל במבצע שרקרק, במבצע ב 1965, במבצע ירגזי ועל פעילותו כמפקד סיירת מטכ"ל ב 1973.

חיים נווה, עיטור המופת במבצע שלדג ושלושה צל"שי הרמטכ"ל במבצע כחל, במבצע ירגזי ובמבצע שרקרק.

אבשלום חורן, עיטור המופת במבצע כחל ושני צל"שי הרמטכ"ל במבצע ירגזי ובמבצע נקר.

אמיתי חסון, עיטור המופת במבצע שלדג ושני צל"שי הרמטכ"ל במבצע נקר ובמבצע כחל.

אוריאל חפץ, עיטור המופת במלחמת יום הכיפורים, צל"ש הרמטכ"ל בהיותו אזרח בגין חילוץ אזרחים בפעולת המחבלים במעלות ב 1974 בנוסף צל"ש רמטכ"ל שהוענק לאחר מבצע קדש. לאוריאל חפץ גם צל"ש פרס בטחון ישראל.

אברהם מוכתר, עיטור המופת וצל"ש הרמטכ"ל במבצע נקר.

רפאל סברון, עיטור מופת במבצע חלוץ וצל"ש הרמטכ"ל במבצע שרקרק.

עודד אברבנאל, עיטור המופת על חלקו בהצלת צנחן שמיתרי המצנח שלו הסתבכו בזנב המטוס בעת צניחה וצל"ש הרמטכ"ל על הנחתת מטוס שכבה מנועו בשנת 1955.

אשר אתרוג, עיטור המופת במבצע כחל וצל"ש הרמטכ"ל במבצע ירגזי.

עמרם מצנע, עיטור המופת במלחמת ששת הימים וצל"ש הרמטכ"ל במלחמת יום הכיפורים.

דן סלע, עיטור המופת במבצע כחל וצל"ש הרמטכ"ל במבצע נקר.

גדעון קין, עיטור המופת במבצע כחל וצל"ש הרמטכ"ל במבצע נקר.

צדוק אהרון, עיטור המופת במבצע ב 1965 וצל"ש הרמטכ"ל במבצע ירגזי.

מרקו אשכנזי, עיטור המופת במבצע שלדג וצל"ש הרמטכ"ל במבצע נקר.

נסים יצחק, עיטור המופת במבצע כחל וצל"ש הרמטכ"ל במבצע נקר.

ישי קציר, עיטור המופת במבצע ב 1965 וצל"ש הרמטכ"ל במבצע ב 1967.

מנחם שגיא, עיטור המופת במבצע נקר וצל"ש הרמטכ"ל במבצע כחל.

שלום נסים, עיטור המופת במלחמת ששת הימים וצל"ש האלוף במלחמת יום הכיפורים.

עמוס ירקוני (עבדול מג'יד חדר), עיטור המופת בשנת 1973 וצל"ש אלוף בשנת 1958.

אלכסיי קלגנוב, עיטור המופת במלחמת לבנון השנייה וצל"ש המאו"ג במבצע חומת מגן בשנת 2002.

בעלי צל"ש רמטכ"ל וצל"ש נוסף

שבעה מחיילי צה"ל קיבלו צל"ש הרמטכ"ל ולפחות צל"ש אחד נוסף

אליהו גרטלר, צל"ש הרמטכ"ל, שני צל"שי האלוף וצל"ש מח"ט בקרב על המים מול הסורים ב 1963.

עוזי צור, צל"ש הרמטכ"ל על לחימה במחבלים שחדרו לקיבוץ שמיר ב 1974 וצל"ש האלוף על חילוץ תחת אש מול הסורים ב 1963.

בן ציון כרמלי, צל"ש רמטכ"ל במלחמת יום הכיפורים וצל"ש אלוף בשנת 1961.

י.מ., צל"ש רמטכ"ל בשנת 2000 וצל"ש אלוף בשנת 1999.

א.ח., צל"ש רמטכ"ל בשנת 2002 וצל"ש אלוף בשנת 1999.

ו.ע., צל"ש רמטכ"ל בשנת 2000 וצל"ש אלוף בשנת 1999.

רם אלון, צל"ש הרמטכ"ל וצל"ש מח"ט במלחמת שלום הגליל.

בעלי צל"ש אלוף וצל"ש נוסף

עשרה מחיילי צה"ל קיבלו יותר מצל"ש האלוף אחד.

שלמה ארבלי, שלושה צל"שי האלוף, הראשון במבצע קדש, השני ב 1958 באימון והשלישי על חילוץ כוח תחת אש ירדנית ב 1966.

שלום כהן, שלושה צל"שי האלוף בקרב על המים בשנים 1964, 1965 ו 1966 וצל"ש מח"ט בשנת 1964.

בועז פלג, שני צל"שי האלוף הראשון בשנת 1981 והשני בשנת 1982.

ע. ו., שני צל"שי האלוף הראשון בשנת 2000 והשני בשנת 2002.

ע. א., שני צל"שים אלוף הראשון בשנת 1999 והשני בשנת 2004.

רפאל מילוא, שני צל"שי האלוף, הראשון מתקופת האינתיפאדה והשני ממלחמת לבנון השנייה.

גיל ט., שני צל"שים אלוף בשנת 1991.

אפרים תהילה, צל"ש אלוף בשנת 2009 וצל"ש המאו"ג בשנת 2015.

מוריס משאלה, צל"ש אלוף בשנת 1964 וצל"ש מח"ט בשנת 1965.

יורם פז (פרייז), צל"ש אלוף בשנת 1963 וצל"ש מח"ט באותה שנה.

זאב קישון, צל"ש אלוף בשנת 1960 וצל"ש מח"ט בשנת 1962.

בעלי צל"ש מפקד אוגדה וצל"ש נוסף

אבי גבעתי, צל"ש המאו"ג וצל"ש המח"ט במלחמת שלום הגליל.

טבלה המרכזת את בעלי הצל"שים והעיטורים המרובים עפ"י מעמד העיטור

שם	עיטור הגבורה	עיטור העוז	עיטור המופת	צל"ש רמטכ"ל	צל"ש האלוף	צל"ש המאו"ג	צל"ש המח"ט	סה"כ
עיטור הגבורה+								
שלמה ניצני	1		1					2
אביגדור קהלני	1		1					2
דניאל ורדון	1				2			3
אריה עצמוני	1						1	2
עיטור העוז+								
עובד ליזינסקי		2						2
אמנון ליפקין שחק		2						2
משה קליין		1	1					2
אילן אגוזי		1	1					2
גד קרול		1	1					2
יוסף דירהלי		1	1					2
דב תמרי		1		2				3
מרדכי רטר		1		1				2
כוכב הס		1		1				2
אפרים בר		1			1			2
נדב שריר		1			1			2
אורי און		1			1			2
אשר דר		1			1			2
שמאי קפלן		1			1			2
אהוד דפנא		1					1	2
יואב ברום		1					1	2
עיטור המופת+								
שלמה הגני			2					2
מיכאל בורט			2					2
נחמיה כהן			1	4				5
אהוד ברק			1	4				5
חיים נווה			1	3				4
אברהם מוכתר			1	2				3
אמיתי חסון			1	2				3
אוריאל חפץ			1	2				3
אבשלום חורן			1	1				2
רפאל סברון			1	1				2

שם	עיטור הגבורה	עיטור העוז	עיטור המופת	צל"ש רמטכ"ל	צל"ש האלוף	צל"ש המאו"ג	צל"ש המח"ט	סה"כ
עודד אברבנאל			1	1				2
אשר אתרוג			1	1				2
עמרם מצנע			1	1				2
דן סלע			1	1				2
גדעון קין			1	1				2
צדוק אהרון			1	1				2
מרקו אשכנזי			1	1				2
נסים יצחק			1	1				2
ישי קציר			1	1				2
מנחם שגיא			1	1				2
שלום נסים			1		1			2
עמוס ירקוני			1		1			2
אלכסיי קלגנוב			1			1		2
צל"ש הרמטכ"ל+								
אליהו גרטלר				1	2		1	4
עוזי צור				1	1			2
בן ציון כרמלי				1	1			2
י.מ.				1	1			2
א.ח.				1	1			2
ו.ע.				1	1			2
רם אלון				1			1	2
צל"ש האלוף+								
שלמה ארבלי					3			3
שלום כהן					3		1	4
בועז פלג					2			2
ע.ו.					2			2
ע.א.					2			2
רפאל					2			2
גיל ט.					2			2
אפרים תהילה					1	1		2
מוריס משאלה					1		1	2
יורם פז					1		1	2
זאב קישון					1		1	2
צל"ש המאו"ג+								
אבי גבעתי						1	1	2